

ПРИМЈЕНА ПЈЕСМЕ У РАЗВОЈУ ВОКАЛНЕ РЕПРОДУКЦИЈЕ ДЈЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА

Милица Марковић¹

***Апстракт:** Музичко васпитање има за циљ да код предшколске дјеце развије њихову емотивну страну личности, њихов естетски укус и осјећања љубави према умјетности и треба да омогући стицање знања и вјештина из области музике. Музика у потпуности ангажује мозак, тј. обје хемисфере су активне када дијете учи да пјева и свира, што подстиче дјететове интелектуалне способности, нарочито домен апстрактног мишљења. Она утиче на психички и физички развој, а улазећи у свијет музике, дијете почиње активно да развија естетско расуђивање и однос према умјетности уопште. Дјечији глас има специфичне особине које га издижу над осталим инструментима. Особине гласова зависе од структуре гласовног апарата и грудног коша, наслијеђа, начина исхране, обичаја, васпитања и активности. Васпитач треба да пронађе тоналитет у којем дјеца најлакше пјевају и прилагоди почетни тон пјесме. Један од најважнијих задатака васпитача је да развија и сачува неоштећен њежњи дјечији глас.*

***Кључне ријечи:** музика, пјесма, вокал, предшколски узраст*

Увод

Предшколско васпитање и образовање је процес раног учења и формирања личности дјетета од рођења до поласка у школу, који се одвија у свим окружењима у којима дијете живи. Оно је дио јединственог друштвеног система образовања и васпитања и темељ за усвајање нових знања која се стичу током живота (Павловић, Цицковић Сарајлић, 2015). Коменски је истицао изузетан значај и смисао васпитања и образовања у раном дјетињству за даљи развој човјекове личности. Према њему, темељи свих знања и способности полажу се од малена, тако да „послије није немогуће ни тешко радити даље на тим темељима, само ако се са разумним бићем разумно поступа“ (Коменски, 1946, стр. 45).

Недостаци и пропусти у васпитању током првих година живота касније се тешко могу надокнадити преваспитањем (Каменов, 1999). Оваква схватања свакако треба имати у виду када је у питању музичко васпитање и музички развој дјеце. Психолози и музички педагози упућују на изузетан значај раног музичког васпитања дјеце; прва музичка искуства која дјеца стичу у кругу породице и у предшколским установама од непроцјењивог су значаја за њихов музички и свестрани развој. Музичко васпитање у предшколским установама подразумијева музички развој

¹ e-mail: markovicmilica509@gmail.com

дјече, али оно без сумње доприноси развоју интелектуалних, моралних, естетских, физичких, психичких, емоционалних и социјалних аспеката личности.

Дијете је од рођења изложено разним музичким утицајима, а пјевању пјесама припада посебно мјесто. Већ са првим успаванкама „уз уједначено нунање, уз цупкање у мамином крилу, дјетету се пјевају различите пјесме и изговарају различити текстови, бројалице и питалице, почев од познате бројалице *Таши, таши, танана*“ (Плавша, Поповић, Ерић, 1960, стр. 35). Дијете уз мајчину пјесму престаје да плаче чим је чује и у њој проналази утјеху и мир, да би касније функција пјесме постала све већа и одражавала се на учење посредством разноврсних садржаја. Један од циљева музичког васпитања у предшколском васпитању и образовању представља развијање способности за лијепо пјевање.

Бројне су методичке вриједности пјесама за пјевање у раду са дјецом предшколског васпитања и образовања. Дијете предшколског узраста, пратећи садржај једноставне пјесме, развија пажњу, богати рјечник, разумије говор и друго. Пјевањем пјесама дјеца развијају слух, обогаћују музички доживљај, стичу нова знања из разних области, обогаћују свој емоционални живот, развијају музички и уопште естетски укус (Братић, Филиповић, 2001, стр. 94).

Пјевањем пјесама различитих мелодијских кретања и ритмичких комбинација доприноси се сазнању о предметима и појавама, свијету који дијете окружује, а заједничко пјевање развија смисао за ред и дисциплину, ствара осећај заједништва, активира дјечју машту и фантазију и самим тим, јача интерес за музику (Плавша и сар., 1960, стр. 38).

Значај музике у развоју дјетета

Први контакт дјетета са музиком се дешава у мајчином стомаку. Оно најприје чује откуцаје мајчиног срца, затим спољашње гласове које ће кроз само неколико седмица моћи да разликује. Музички развој дјетета почиње већ у раном дјетињству. Спонтана и природна реакција на музику одвија се у складу са дјечијим индивидуалним потребама и интересовањима. Наслијеђене музичке диспозиције и подстицајна породица битан су фактор музичког развоја у периоду раног дјетињства (Јовановић, Поповић, Симић, 2016).

Музика је одувijek била саставни дио образовања и васпитања. Настава музичке културе има своје јасно одређене циљеве и задатке и исходи треба да буду у складу са њима. Музичка настава је првенствено усмјерена ка подстицању развоја музичких способности и вјештина, из чега произилази и стицање знања (Тракиловић, Спасојевић - Стојановић, Милићевић-Тракиловић, 2015). Развијањем музичких способности код дјетета се увећава низ посебних способности, од којих ће имати пуно користи како у детињству, тако и у каснијем добу живота. Неке од способности које се изванредно развијају су: слух, вид, вербално изражавање, математичке и креативне способности, социјална прилагодљивост, способност читања, учење страних језика.

Оно што знају све мајке јесте да фетус реагује на звук. Ако се фетусу старом осам мјесеци пусти оштар звук трубе или повуче виљушка по тањиру тик уз стомак, оно ће одговорити снажним трзањем. Дијете не перцепира звук само увом. Звук допире до њега у виду вибрација од мајчине тјелесне и коштане супстанце преко плодове воде и перцепира се читавим дјететовим тијелом; звук за фетус постаје тотално тјелесно искуство (Бјерквол, 2005).

Слух почиње да се развија у осмој недјељи трудноће. Већ у осамнаестој недјељи формира се унутрашње уво и нервни завршеци мозга су довољно развијени тако да беба чује откуцаје

мајчиног срца. Око двадесет пете недјеље беба може да чује спољашње гласове који су мало пригушени, а до двадесет седме недјеље може да распозна гласове. Између двадесет осме и тридесет друге недјеље, нерви фетуса се развијају до степена новорођенчета. Тада се сви звучни утисци складиште у дугорочном памћењу. Претпоставља се да је фетус од осмог мјесеца способан за памћење звучних утисака, а можда и много раније. Од тридесет и пете недјеље се са великом сигурношћу могу открити мања оштећења слуха, самом реакцијом дјетета на спољашње звукове (Јовановић и сар., 2016).

Мајке имају потребу за пјевањем своје дјетету, а у прошлости су жене широм свијета увијек пјевале успаванке својој дјечи. Пјевање и пјесма су старији од говора. Пјевање има јачи и богатији спектар него говор. Пјевање успаванки фетусу и новорођенчади је важније од говора. Као доказ да фетус чује пјесму, стручњаци наводе да новорођенчад препознају мелодије које су им мајке пјевале када су биле трудне, а слабо реагују на нове мелодије које су им пјевале после рођења. Мајка има директан контакт са дјететом, али отац нема. Дијете и од њега очекује њежност и комуникацију, као од мајке (Бјерквол, 2005).

Бебе највише воле слушати успаванке које пјевају њихове мајке или лагану барокну музику попут Вивалдија и Моцарта, чији је темпо сличан ритму срца. Дијете свој глас прилагођава промјенама ритма и темпа мајчиног гласа. То је изразито јасно у дјечијим реакцијама на мајчину пјесму. Оно често интуитивно наставља да се креће и пушта гласове у ритму пјесме иако је мајка престала да пјева. Мајчин глас је капија ка друштвеном животу. Малом дјетету нити један глас на свијету, ма колико она лоше пјевала, није важнији и љепши од мајчиног гласа, јер се у том гласу осјети свеукупна мајчина љубав (Бјерквол, 2005).

Утицај музике на развој дјетета до 7 година

Музички доживљај је емоционални доживљај, односно, fino и диференцирано опажање музичког дјела. Двије основне компоненте музикалности су *емоционална* и *слушна*, а једна без друге не чине музикалност. Без емоционалног доживљаја немогуће је схватити садржај музике (Којов-Буквић, 1989). Музикалност је само једна компонента и потребна је за све облике музичке активности, тј. слушање музике и стварање музике. Музика помаже дјечи да се развијају, да схвате свијет који их окружује, да искажу своја лична искуства. Није тешко и компликовано увести дијете у свијет музике. Композиције многих музичара могу да умире немирно дијете пред спавање. Неке од таквих композиција су „Лабудово језеро“ и „Валцер цвијећа“ Чајковског, „Мјесечева соната“ Бетовена и друге.

Прва година живота

Дијете ће у другој половини прве године да реагује на музичке тонове, узнемирујући се или умирујући се показивањем знакова задовољства. Временом ће родитељи увидјети коју музику дијете воли и користити је како би га умирили када је узнемирено или уплашено. На крају прве године дијете већ почиње да подржава пјевање одраслих гукањем или тапшањем (Којов-Буквић, 1989).

Друга година живота

Дијете ће, у овом узрасту, разликовати дубоке и високе, јаке и тихе, па и боју самих тонова. Појављује се способност „мелодизирања“, а може и репродуковати неке лакше мелодијске дијелове. У овој фази дијете почиње стварати своју мелодију за коју су карактеристични силазни тонови. Своју мелодију дијете најчешће прати ритмичким покретима руку, ногу или главе, чак и читавим тијелом. То су најпростији покрети уз музику (Којов-Буквић, 1989).

Дјеца уживају када скачу, плешу, пљешћу и пјевају уз пјесму заједно с неким кога воле и коме вјерују. Иако их пјесма одушевљава и забавља, такође им помаже развијати њихово ментално, емоционално, психолошко здравље и даје им спретност да могу и сами учити о њој.

Трећа и четврта година живота

У овом узрасту увиђају се индивидуалне разлике у слушној осјетљивости. Поједини малишани могу репродуковати просту мелодију, а неки не. Дијете не разуме текст пјесмице у потпуности, па је његово „одушевљење“ код слушања изазвано само музичким утисцима. Дијете је способно да упамти мелодију, али је врло често прилагођава својим могућностима. Интересантна мјеста брже и боље упамти, а мање интересантна, односно дијелове пјесме који за њега нису интересантни или претешки, обично изрецитије. Такође, овдје се јавља жеља за пјевањем уз помоћ одраслих (Којов-Буквић, 1989).

Пета година живота

На овом узрасту дијете је способно да препозна радосну, тужну, веселу, спокојну музику, затим брзу и лагану. Распознаје основне инструменте на којима се изводе мелодије, усваја текстове пјесмица и осјећа повезаност саме мелодије и текста. Глас у том узрасту постаје пискав, интонација је стабилнија, али дијете још увијек тражи сталну подршку одраслих (Којов-Буквић, 1989).

Шеста и седма година живота

У овом узрасту се увиђају индивидуалне музичке способности и интересовања. Дијете је способно да опажа музичко дјело у цјелини, што је врло важно за васпитање естетског односа. Дијапазон гласа се шири и учвршћује. Дијете постаје самосталније у пјевању. У предшколском добу карактеристичан је однос дјетета према инструменталној музици, јер је склоно бучној и дисонантној музици. Због тога, предшколска дјеца развијају љубав према инструментима, нарочито ударалкама (Којов-Буквић, 1989).

Када је у питању дјечији глас, о његовом опсегу може се говорити с обзиром на његов природни развој и с обзиром на педагошко дјеловање у том смислу. Постоје велике разлике у опсегу дјечијих гласова, тако да је тешко дефинисати који узраст припада искључиво ком опсегу. У предшколској доби нека дјеца пјевају само у првој октави, док нека дјеца пјевају и у малој или чак другој октави. Опсег дјечијих гласова у специјално обучаваним хорovima дјечака и мјешовитим дјечијим хорovima нешто је већи. То се посебно односи на горњу границу опсега дјечијих гласова (Митровић, Ракић, Спасојевић-Лазивић, 2016).

Иако постоје одређене разлике, може се уопштено рећи да је опсег у појединим развојним фазама дјечијег гласа сљедећи:

- ✓ од e1 до a1 - код дјецe млађе предшколске доби,
- ✓ од d1 до h1 - код дјецe старије предшколске доби и
- ✓ од c1 до c2 - код ученика нижих разреда основне школе (Ђурковић-Пантелић, 1988: 83).

Развој вокалних способности код предшколске дјецe

Један од најважнијих задатака васпитача је да развија и сачува неоштећен њежни дјечји глас. Дјечји глас има специфичне особине које га издижу над осталим инструментима. Органи који производе глас су њежни и осјетљиви. Особине гласова зависе од:

- ✓ структуре гласовног апарата и грудног коша,
- ✓ наслеђа,
- ✓ начина исхране,
- ✓ обичаја,
- ✓ васпитања,
- ✓ активности и
- ✓ окружења (Стаменковић-Николић, 1950, стр. 82).

У раду са предшколском дјецом пуну пажњу треба посветити избору пјесама које дјецa у одређеном узрасту могу да изводе, односно пјевају. Пјесме треба да су прилагођене одређеном узрасту, како мелодијски, тако и ритмички, блиске и разумљиве, како садржајно тако и текстуално. У оквиру других активности које се планирају и реализују с циљем остваривања подстицајне корелације, пожељно је изводити вјежбе дисања, на примјер: миришемо цвијет затворених уста, дувањем гасимо свјећице, затворених очију откривамо познате и непознате мирисе, све са циљем овладавања правилним дисањем и коришћења максималног плућног капацитета (удах, издах - више кратких, дужи итд.) (Митровић и сар., 2016).

Начин пјевања, темпо, динамика, гласноћа, такође треба да буду под контролом родитеља и васпитача, при заједничком и индивидуалном пјевању. Пјевање краћих и дужих нотних вриједности је незаобилазан сегмент током учења и његовања лијепог пјевања. Опсег, односно распон гласа шестогодишњака захтијева пуну поступност у избору музичких садржаја. Он се креће у распону од d1 до h1. Примјеном принципа поступности у раду, са дјецом овог узраста могуће је развити опсег од једне октаве (од c1 до c2).

Слушање и пјевање других, као и сопствено пјевање, праћење музичких радио и ТВ емисија, приређивање малих кућних приредби и одлазак на концерте су драгоцјени и веома подстицајни садржаји у развијању ових музичких могућности, али и добар начин развијања спонтаног музичког изражавања као и слабљења осјећања стида, устручавања и слично.

Вокализа

Вокализа је вокална вјежба, често прилагођена концертном извођењу - без ријечи (Ђурковић-Пантелић, 1988, стр. 86). Пјева се на један или више вокала, а потиче из средине 18. вијека. Вокализација је појава везана за прве мјесеце после рођења, када дијете спонтано

производи гласове. Први крик представља најранији облик вокализације. За говор, међутим тај крик је доказ да органи који производе звук функционишу већ при рођењу.

Некада се вјеровало да између разних раса, па чак и националности, постоје насљедне анатомске разлике у органима који учествују у говору, и да усљед тих разлика један Јапанац, на примјер, тешко може да научи правилан изговор француског језика. Међутим, утврђено је да Јапанац, ако од рођења живи у Француској говорној средини, може да научи француски изговор беспријекорно, захваљујући томе шта ће учити језик у вријеме своје гласовне експанзије, тј. док се гласови које дијете спонтано изговара нису неповратно изгубили (Митровић и сар., 2016). Једна од најбитнијих сврха вокалног вјежбања је загријавање гласова путем распјевавања. Вокалне технике које при том можемо користити су сљедеће:

- ✓ легато - везано,
- ✓ стакато,
- ✓ контрола динамике (p-f),
- ✓ брза фигуративност.

Важан циљ у развоју вокалне технике је научити пјевати унутар природних граница вокалног распона, без неких очитих ометајућих промјена у квалитету или техници. Вокални педагози сматрају да се овај циљ може постићи када се савлада координирање свих физичких процеса који су укључени у пјевање (као што су акције ждријела, одржавање даха, прилагођена резонанција и изведба артикулације). Већина вокалних педагога вјерује у координацију ових процеса успостављањем добрих вокалних навика и пријатног пјевања, након чега долази до полагањег проширења распона. Постоје три фактора која утичу на способност значајно вишег или нижег пјевања, а то су:

- ✓ *енергетски фактор* (ријеч „енергија“ има неколико значења; може да се односи на укупан одзив тијела на производњу звука, али и на динамичну везу мишића који служе за удисање и мишића који служе за издисање; такође се односи на количину испорученог ваздуха и притиска за асистенцију гласница и њихову отпорност на тај притисак, односно на динамичан распон звука);
- ✓ *просторни фактор* (појам „простор“ се односи на количину простора која је створена кретањем усана самом позицијом непца и гркљана; пјевач уста треба да отвори што више и и да што шире пјева. Унутрашњи простор или положај непца и гркљана могу се проширити опуштањем грла);
- ✓ *дубински фактор* (појам „дубина“ има два значења. Односи се на стварни физички појам дубине у тијелу и у вокалном механизму и односи се на ментални концепт дубине који се повезује са квалитетом тона. Та три фактора могу се изразити у три основна правила: 1. што пјевач пјева више, треба користити више енергије; што пјевач пјева ниже, треба користити мање енергије 2. што пјевач пјева више, треба користити више простора; шта пјевач пјева ниже, треба користити мање простора 3. што пјевач пјева више, треба користити веће дубине; шта пјевач пјева ниже, треба користити мање дубине).

У почетку рада са дјецом запажа се да међу дјецом постоје разлике у музичким способностима. Оне се испољавају у развоју слуха, осјећају за ритам, музичком памћењу. Разлог често може да буде неправилно одабрана пјесма која не мотивише дијете. Таквом дјетету је

потребан рад у групи, као и рад са васпитачем више него иначе. У раду са дјецом васпитач може да примијети уколико нека дјеца имају тром или рута слух. Тром или рута слух обично може бити усљед:

- ✓ психичког развоја дјетета (недовољна концентрација, неразвијене способности запажања тонских висина и музичког памћења) и
- ✓ физичког развоја дјетета (непокретност органа за пјевање, мишића врата, уста и усница).

Привидна немужикалност запажа се код неке дјеце тако што им глас лута и немају добру интонацију. Такву дјецу васпитач не смије да изолира већ да стрпљиво ради са њима. Поред наведених сметњи може се појавити тешкоћа у музичком памћењу, која се испољава у произвољном извођењу мелодије и ритма. Дјеци са потешкоћама у пјевању треба прилазити са пажњом и помоћи им да стекну самопоуздање, интересовање, љубав за пјевање и извођење музике (Митровић и сар., 2016).

У циљу његе и културе дјечијег гласа, пјевање вокализа, вјежбе изговарања самогласника кратко, као и вјежбе дугог изговора самогласника у комбинацији са сугласником, васпитач не тумачи јер дјеца у складу са својим узрастом неће бити у стању да схвате, него ће васпитач настојати да приликом илустрација ових вјежби правилно узима дах, обликује уста, правилно изговара самогласнике и сугласнике, а дјеца ће својим подржавањем, посматрајући га као узора, учити и навикавати се на ове компоненте његе и културе гласа, како би од свог говорног органа створили најљепши музички инструмент, којим ће моћи изразити своја осјећања.

Најважнији фактори код стварања гласа су:

- ✓ *дах* односно покретна сила,
- ✓ *гласнице* тј. орган који производи тон и
- ✓ *резонатор* тј. усна и носна шупљина, која обликује боју као и јачину тона (Којов-Буквић, 1989, стр. 45).

Другим ријечима, за стварање људског гласа, служе нам:

- ✓ *органи за припремање тона*, у шта убрајамо: плућа, душник и дајафрагму, односно орган који одваја грудну од трбушне дупље, а код удисања повећава запремину грудне дупље;
- ✓ *органи за стварање тона*, а то су: гркљан и гласне жице и
- ✓ *органи за обликовање тона*, а то су: ждријело, усне и носне шупљине, зуби, језик, тврдо и меко непце.

Плућа се састоје од два плућна крила и она су главни органи за дисање. У плућима се врши оксидација, размјена гасова између спољашње средине и крви. Плућа су одвојена плућном марамицом. На тај начин је олакшан њихов рад у грудној дупљи. Везу између плућа и гркљана чини цијев душника, која се рачва у двије цијеве душнице. Гркљан је смјештен у врху душника. Унутрашњи мишићи гркљана се дијеле на:

- ✓ *респираторне* (задужени за дисање) и
- ✓ *фонаторне* (задужени за произвођење гласова).

Гласне жице су два хоризонтално положена набора, смјештена у гркљанској дупљи. Величина гркљана и гласних жица је индивидуална. Дисање је неопходно за одржавање живота, али без правилног дисања нема ни лијепог пјевања. При дисању, плућа се пуне ваздухом који се у

њима не задржава. Пуњење плућа одвија се помоћу мишића који окружују грудни кош. Са стране плућа су обавијена покретним ребрима која уз помоћ мишића шире грудни кош. Од трбушних органа плућа су одвојена чврстим мишићем који се назива дијафрагма и има облик куполе.

За говор и пјевање, техника дисања је иста, с том разликом што се за пјевање узима више ваздуха, односно удисање је дубље. Издисање ваздуха треба да је спорије код пјевања него код говора. Правилан утросак ваздуха је заправо и најзначајнији за лијепо пјевање, односно за одређену музичку фразу. Постоје различити видови дисања, а најчешћи су:

- ✓ *високо дисање* – такав начин гдје се подижу рамена и ваздухом се пуни само горњи дио плућа;
- ✓ *ребарно дисање* – ваздухом се пуни само горњи дио плућа, пошто се ребра шире у страну;
- ✓ *дијафрагмално дисање* – шире само доњи дијелови грудног коша;
- ✓ *косто-абдоминално дисање* – има предност у односу на поменуте начине јер је терет распоређен на извршни дисајни апарат.

Да би се правилно удисао ваздух, приликом пјевања треба се придржавати правила да се ваздух удише кроз нос, да удисање буде претежно грудно, у зависности од потребе да се ваздух удише лагано или брзо, да удисање ваздуха буде уједначено и да је дисање нечујно (Митровић и сар., 2016).

Њега и култура дјечијег гласа

Дјечији глас је вокални инструмент који има специфичне особине. У периоду дјетињства гласови су њжни и лаки, готово прозачни. Органи за производњу гласа су веома њжни и осјетљиви. Неправилна њга дјечијег гласа може довести до оштећења вокалног апарата (предуго и прегласно пјевање, влажне просторије, промјене температуре итд). Због тога је приоритетни задатак васпитача да правилно приступе њзи и култури дјечијег гласа (Спасојевић-Стојановић, Тракиловић, Милићевић-Тракиловић, 2015).

Поставка гласа код пјевања зависи од правилног дисања. Правилним дисањем добија се добар тон, који мора бити правилно интониран, чврст и лијепо обликован. Поставци дјечијег гласа и правилног пјевања треба приступити посебним методама и техникама прилагођеним дјечијим могућностима и способностима. Треба њговати тихо пјевање, а избјежавати гласно и форсирано. Почетно учење пјевања може се одвојити од вјежби дисања, те кратке вјежбе дисања могу да претходе пјевању, као припрема (Спасојевић-Стојановић и сар., 2015).

Технике удисања су *удисање на нос и уста*. *Технике издисања* пружају више могућности. Издисати можемо лагано и постепено или нагло. Комбиновањем вјежби удисања и вјежби издисања кроз игру, ученици се постепено уводе у технике правилног дисања.

Вјежба удисања на нос

- Ученици замишљају да се налазе на ливади гдје беру цвијеће. Уберу један цвијет и лагано удишу његов мирис на нос, затворених уста и очију.

Вјежбе издисања

- Ученици имитирају *комарца* и лагано и тихо издишу ваздух кроз зубе уз изговор *ззззззззз...*
- Имитирајући *пчелу* брже и јаче испуштају ваздух уз изговор *ззззззз...*
- Опонашају издувавање *балона* испуштајући лагано ваздух кроз зубе уз изговор *ссссс*.

Вјежбе удисања и издисања отвореним устима

- Дјеца удишу ваздух отвореним устима и покушавају да *надувају стомак као балон*.

Контролисано издисање

- Постепено испуштају ваздух благо отвореним устима уз изговор *ху,ху*, имитирајући дување у *залеђен прозор*.
- Контролисано и равномјерно издишу са истуреним уснама напријед уз изговор: *п,п,п*, као да *хладе суну*.

Вјежбе наглог издисања

- Ученици замишљају тарту са рођенданским свјећицама. Дубоко удишу ваздух на уста и затим нагло издишу уз изговор *п,п,п*, покушавајући да угасе свјећице у *једном даху*.
- Наизмјенично удисање на уста и нагло издисање уз изговор *п,п,п*, опонашајући одувавање *прашине* са клупе (Спасојевић-Стојановић и сар., 2015).

Интонација

Интонација је веома је важна у раду на развоју дјечијег гласа. Почетни тон пјесме која се обрађује представља интонацију која се даје прије почетка пјевања. Правилну интонацију наставник даје свирањем на инструменту или прецизним извођењем гласом. Тоналитет у коме се пјесма пјева треба да је прилагођен вокалним могућностима узраста ученика (Спасојевић-Стојановић и сар., 2015: 59).

Често ученици млађег школског узраста нису способни тачно отпјевати почетни тон пјесме, што доводи до нетачног извођења тонских висина и одржавања интонације. Због тога је интонацију пожељно дати у облику почетног мотива или фразе пјесме. Произвољно погађање почетног тона, без претходне провјере на инструменту није правилно, због могућности погрешне процјене висине тона и тоналитета у којем се пјесма изводи.

Распон дјечијег вокала

Обим или опсег гласа је размак од најнижег до највишег тона у оквиру којег се пјева са лакоћом и без напора. Опсег дјечијег гласа у почетним разредима је најчешће од 3 до 5 тонова. Ширењу опсега треба приступити опрезно, поступно и систематски. Транспоновање или помјерање мелодије је техника, која се примјењује у раду на ширењу опсега дјечијег гласа. Пјевањем пјесме мањег обима кроз тоналитете на више и на ниже, дјечији глас се поступно води и проширује. Ова техника је дјецци веома занимљива и лака.

Изражајни елементи пјесме

Пјевање је облик активног музицирања, којим се подстиче развој вокалних способности и изражајна интерпретација. Јединство поетског текста и музике дјелује на емоционалну осјетљивост дјеце, стварање естетских навика и изграђивање музичког укуса. Коректно и течно пјевање мелодије у одговарајућем тоналитету и правилно извођење ритма пјесме је само предуслов за добру интерпретацију (Спасојевић-Стојановић и сар., 2015).

Дикција

Посебну пажњу треба посветити обликовању вокала, зато што су они носиоци тона и његовог трајања. Вокали повезују мелодијску линију пјесме и заједно са консонантима чине слоге и ријечи, дајући тексту одговарајуће значење. Почетне вјежбе за правилан и јасан изговор текста су говорне бројалице, брзалице и разбрајалице, а затим и пјеване бројалице, које поред текста имају и нови елемент, мелодију (Стојановић, 1996).

Акцентуација текста

У току музичког извођења треба водити рачуна о акцентовању појединих слогова ријечи, посебно када од нагласка зависи смисао и значење ријечи. Често мелодијска линија пјесме не истиче прави смисао ријечи, па се тада примјењује акцентовање одређеног слога ријечи.

Фразирање

Мелодија пјесме се може рашчланити на мање логички заокружене цјелине. Најчешће су то два такта или мале музичке реченице од четири такта. Мелодијске фразе се одређују према логици поетског текста и обавезно се изводе на једном даху. Узимање даха унутар фразе доводи до цјепкања текста и прекида заокружене мелодијске цјелине. Музикално фразирање зависи од правилног дисања и примјене свих елемената музичког израза (Спасојевић-Стојановић и сар., 2015, стр. 60).

Темпо

Темпо је брзина извођења пјесме (композиције) или њеног дијела. Он је важан музички елемент који пјесми даје карактер. Основне врсте темпа су: *спори*, *умјерени* и *брзи*. Садржај поетског текста и мелодија одређују карактер и одговарајући темпо извођења пјесме. Метрички и ритмички ток тонова у композицији добија свој коначни и стварни облик у оквиру темпа. Описно одређен темпо код ученика побуђује музички доживљај и подстиче мотивацију за изражајну интерпретацију пјесме. У складу са тим, пјесма се може изводити одлучно, свечано, њжно, весело...

Динамика

Динамика је јачина извођења музичког дјела или појединих дијелова. Динамика, као и темпо је музички изражајни елемент који даје карактер пјесми. У почетном пјевању треба користити тихо и умјерено гласно пјевање. Посебну пажњу треба обратити увјежбавању динамичког нијансирања, од тишег ка јачем и од јачег ка тишем.

Закључак

Музичко васпитање има за циљ да развије код ученика њихову емотивну страну личности, њихов естетски укус и осјећања љубави према умјетности и да омогући стицање знања и вјештина из области музике. Музичка култура је један од начина васпитања младих, јер се путем умјетности и естетског доживљаја на најбољи начин може допријети до младих и пренети им одређене вриједности како би се развили у што свестраније личности.

Музика такође има огроман значај за развој детета. Развијањем музичких способности код њега се увећава низ посебних способности, од којих ће имати пуно користи како у дјетињству, тако и касније током живота. Слух, вид, вербално изражавање, способност читања, учење страних језика, математичка знања, креативна способност, социјална прилагодљивост, само су неке од способности које музичари изванредно развијају.

Музика у потпуности ангажује мозак. Обе хемисфере су активне када дијете учи да пјева и свира, што поспјешује дјететове интелектуалне способности, нарочито домен апстрактног мишљења. Она утиче на психички и физички развој, а улазећи у свијет музике, дијете почиње активно да развија естетско расуђивање и однос према умјетности уопште. Психолози су доказали да дјеца која се у предшколском узрасту константно баве музичким активностима упадљиво брже и са већом тачношћу савлађују проблеме у играма као што су слагалице или лево коцке...

За повучену дјецу, са проблемом остваривања социјалног контакта, музичка активност може да се користи као терапија, јер омогућава дјетету да се изрази, да се кроз пјесму и игру уклопи у друштво и развије осјећање колективног духа.

Дјечији глас има специфичне особине које га издижу над осталим инструментима. Особине гласова зависе од структуре гласовног апарата и грудног коша, наслијеђа, начина исхране, обичаја, васпитања и активности. Интонацију треба прилагодити гласовним могућностима дјече појединих узрасних група. Васпитач треба да пронађе тон на којем дијете најлакше пјева и тај тон сматра почетним тоном у дјечијој пјесмици. Један од најважнијих задатака васпитача је да развија и сачува неоштећен њежни дјечији глас.

Литература

- Бјерквол, Ј.Р. (2005). *Надахнуто биће, Дете и песма, игра и учење кроз животна доба*. Београд: Плато.
- Братић, Т., Филиповић, Љ. (2001). *Музичка култура у разредној настави*. Јагодина: Учитељски факултет; Приштина: Факултет уметности.
- Ђурковић-Пантелић, М. (1988). *Методика музичког васпитања дјече предшколског узраста*. Шабац: Виша школа за образовање васпитача у Шапцу.
- Ивановић, Н. (2007). *Методика општег музичког образовања за основну школу*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

- Јовановић, Д., Поповић, С., Симић, С. (2016). Музика и дијете. *Бијељински методички часопис*, 3, 54–65.
- Којов-Буквић, И. (1989). *Методика наставе музичког васпитања за 2. годину студија педагошке академије - друго издање*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Каменов, Е. (1999). *Предшколска педагогија, књига прва*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Коменски, Ј. А. (1946). *Материнска школа*. Београд: Просвета.
- Павловић, Б., Цицковић Сарајлић, Д. (2015). Специфичности и значај музичког васпитања деце узраста до три године у предшколској установи. *Зборник радова Учитељског факултета*, 9, 289–302. Лепосавић: Учитељски факултет.
- Плавша, Д., Поповић, Б., Ерић, Д. (1960). *Музичко васпитање (1. део)*. Београд: Завод за издавање уџбеника Социјалистичке Републике Србије.
- Стојановић, Г. (1996). *Настава музичке културе од 1. до 4. разреда основне школе - приручник за учитеље и студенте Учитељског факултета*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Тракиловић, Д. (2002). *Музичка култура са методиком у разредној настави*. Бијељина: Учитељски факултет у Бијељини.
- Тракиловић, Д., Спасојевић - Стојановић, Г., Милићевић - Тракиловић, Ј. (2015). Технике развоја вокалних способности ученика у настави музичке културе. *Бијељински методички часопис*, 2(1), 56–63.

Milica Marković

USE OF MUSIC IN THE DEVELOPMENT OF THE VOCAL REPRODUCTION IN PRESCHOOL CHILDREN

Abstract: Music education aims to develop pre-school children's emotional side of personality, their aesthetic taste and feelings of love for art and should enable them to acquire knowledge and skills in the field of music. Music fully engages the brain, i.e. both hemispheres are active when a child learns to sing and play, which improves the child's intellectual abilities, especially the domain of abstract thinking. It affects the psychological and physical development, and entering the world of music, the child begins to actively develop aesthetic judgment and attitude towards art in general. The child's voice has specific traits that raise it over other instruments. Voice characteristics depend on the structure of the voice device and chest, heritage, diet, customs, upbringing and activity. The educator should find the tonality in which the children sing in the easiest way and adjust the initial tone of the song. One of the most important tasks of the educators is to develop and preserve an undamaged, gentle children's voice.

Keywords: music, song, vocals, preschool age